

Rapport da quartal davart ils animals da rapina gronds 4 – 2023

31 da december 2023

Luf

Situaziun dals trieps

Actualmain vivan 12 trieps sin il territori chantunal. Tar 11 da quels trieps han ins constatà la stad 2023 ina reproducziun. Tut en tut han ins pudì cumprovar 51 luffins. Sin fundament da las cumprovas dal monitoring chantunal ha in'expertisa da la surveglianza da chatscha fatga il cumenzament da november stimà in dumber minimal da 91 lufs per l'entir chantun Grischun. Tut en tut n'è il dumber total stimà strusch sa midà envers l'onn precedent. En cumparegliaziun cun l'onn 2022 è il dumber dals lufs che vivan en in triep s'augmentà da 62 a 77 animals. Ed er tar ils pèrs da lufs vegni stimà ch'i dettia 4 pèrs dapli che l'onn 2022. Il di da referenza dal november 2023 è il dumber da lufs singuls cumprovads pli bass che l'onn precedent. Perquai ch'igl è difficil da survegliar lufs singuls, pon ins partir dal fatg, che quest dumber è en realitad pli grond. Las midadas en singulas regions vegnan preschentadas plinengiu sut ils singuls trieps.

En cumparegliaziun cun il terz quartal 2023 è la situaziun dals trieps sa midada mo pauc (www.luf.gr.ch):

Triep da Stagias:

Dapi il cumenzament da l'onn 2023 sa trategna il mastgel M187, ch'è immigrà nà dal chantun Tessin, sin il territori da chatscha dal triep da Stagias (vischnancas da Mustér/Tujetsch/Medel [Lucmagn]). Ils 10 da fanadur 2023 ha la surveglianza da chatscha confermà 5 luffins che derivan probablmain da la reproducziun dad M187 cun la luffa giuvna da Stagias F105. In sisavel luffin ha la surveglianza da chatscha cumprovà ils 15 d'avust. Cun la migraziun dal luf-bab en il territori da chatscha è il dumber dals lufs dal triep s'augmentà la stad 2023 ad 8 lufs. L'onn passà avevan ins anc stimà mo 2 lufs. Perquai ch'ins ha sajettà dus lufs è il dumber sa reduci a 6 lufs per la fin da l'onn.

Triep dal Beverin:

La stad e l'atun n'hai dà naginas ulteriuras cumprovas geneticas dal luf-bab supponì M125 sin il territori da chatscha dal triep dal Beverin. Concernent ils dus luffins che la surveglianza da chatscha ha cumprovà ils 23 da fanadur 2023, pon ins supponer ch'els derivian dal paregliament dad M125 cun la femella F37 u F149. Cun excepziun da las cumprovas da las femellas F37 ed F149 dal cumenzament da l'onn 2023, n'èn vegnids cumprovads geneticamain nagins ulteriurs animals. L'onn 2022 han ins stimà, ch'il triep cumpiglia tut en tut 13 lufs. Per la fin da quest onn han ins stimà 4 lufs. Il territori da chatscha dal triep dal Beverin s'extenda al vest da la A13 davent da l'ur nord da la vischnanca da Panaduz fin l'ur sid da la vischnanca da Valragn sco er en direcziun vest sur grondas parts da la vischnanca da Val Stussavgia.

Triep da Valgronda:

Il territori dal triep da Valgronda cumpiglia l'intschess al sid dal Rain Anterior tranter Mustér e Glion e s'extenda en la Lumnezia al sid sur il Glogn or. Vers vest cumpiglia el parts da las vischnancas da Mustér e da Medel (Lucmagn).

Grazia al mastgel M116 ch'è munì cun in emettur da GPS, ha la surveglianza da chatscha confermà gia la fin da zercladur 2023 la reproducziun da 5 luffins en il triep da Valgronda. L'atun 2023 han ins sajettà 3 luffins dal triep. En cumparegliaziun cun ils 4 lufs ch'ins ha stimà l'onn 2022, han ins pudì cumprovar 3 lufs per la fin da l'onn 2023.

Triep dal Vorab:

Tenor las enconuschientschas actualas è il triep dal Vorab preschent al nord dal Rain Anterior tranter Vuorz e Trin sco er al sid dal Rain Anterior en ils conturns da Valendau e Versomi. Ils 5 d'avust 2023 ha ina trapla fotografica cumprovà per l'emprima giada in luffin. Var 6 emnas pli tard, ils 16 da settember 2023, èsi reussì ad ina persuna privata da fotografar 7 luffins. A chaschun da la stimaziun da l'onn passà han ins supponì, ch'il triep dal Vorab haja 6 lufs. Malgrà ch'ins ha sajettà in luffin e che dus lufs èn daventads victimas dal traffic, è quest dumber s'augmentà l'onn 2023 a 7 lufs.

Triep da Moesola:

Il territori dal triep da Moesola cumpiglia il territori da la vischnanca da Mesauc sco er parts da la vischnanca da Valragn. La stad 2023 han ins pudì confermar 6 luffins. Las analisas geneticas mussan, ch'i sa tracta qua sco supponì dals luffins dals geniturs F103 ed M327. L'atun 2023 han ins sajettà 3 luffins dal triep. Sco gia l'onn passà cumpiglia il triep la fin da l'onn 5 lufs.

Triep dal Corn da Lantsch:

Tenor las enconuschientschas actualas s'extenda il territori dal triep ch'è sa furmà da nov l'onn 2022, sur parts da las vischnancas da Scharàns e da Tumleatga, sur la vallada alpina da Planeiras, sur la vart sid da la Plessur en il Scanvetg fin la vart nord dal flum Alvra en la vischnanca d'Alvra. Ils 2 d'avust 2023 ha la surveglianza da chatscha confermà 5 luffins sin il territori dal triep dal Corn da Lantsch. La fin da november è il dumber dal triep vegnì stimà a tut en tut 10 lufs, trais animals dapli che l'onn avant. La fin da l'onn aveva il triep anc 7 lufs.

Triep da Muchetta:

Il territori dal triep da Muchetta s'extenda sur il territori da las vischnancas da Bravuogn Filisur, da Schmiten ed al sid da la vischnanca da Tavau fin a Tavau Monstein, nua ch'ins ha pudì cumprovar geneticamain singuls commembers dal triep durant l'emprim mez onn 2023. Ils 2 d'avust 2023 ha la surveglianza da chatscha fotografà 2 luffins. Il di da referenza da l'onn 2023 han ins stimà tut en tut 7 lufs per il triep da Muchetta, quai è in luf dapli che l'onn avant.

Triep da Calderas:

Tenor cumprovas geneticas s'extenda il territori dal triep probablmain dapi il cumenzament da l'onn 2023 da tuttas duas varts da la Gelgia circa davent da Mulegns fin Casti ed al sid da l'Alvra tranter Casti e Solas. Il probabel luf-bab dal triep da Calderas, M226, ha pudì vegnir cumprovà geneticamain pliras giadas er durant il terz quartal da l'onn. Ultra da quai han ins pudì cumprovar in animal giuven da l'onn passà, M328, sin il territori dal triep. La femella dal triep n'è anc adina betg enconuschenta. Durant l'onn 2023 n'han ins betg constatà ina reproducziun. Per l'onn 2023 stima la surveglianza da chatscha ch'il triep haja 5 lufs, per l'onn passà eran quai 6 lufs.

Triep da Glattwang:

Medemamain sin basa da cumprovas geneticas èsi enconuschent, ch'il territori dal triep da Glattwang cumpiglia la vart sid da la Landquart en il Partenz Davant, fin circa sin l'atezza da Clastra Serneus sco er la vart nord da la Plessur en il Scanvetg fin circa a Langwies. Ultra da quai han ins pudì cumprovar durant l'enviern 2023 ils animals creschids per l'emprima giada er tranter Trimmis e Says. Ina reproducziun è vegnida confermada cun agid da registraziuns d'urilm ch'èn vegnidas fatgas dals 22 da fanadur fin il cumenzament d'avust 2023. Là audan ins almain in luffin. Ulteriurs luffins n'èn betg vegnids constatads fin ussa. La primavaira han ins stimà 7 lufs per il triep da Glattwang, per la fin da l'onn 2023 vegnan stimads almain 3 lufs.

Triep dal Rùgiul:

Ils 4 d'avust 2023 ha la surveglianza da chatscha furnì la cumprova da 4 luffins e pia da l'emprim triep da lufs en la Val Puschlav. Tenor las enconuschientschas actualas sa mova il pèr reproducì al sid dal Pass dal Bernina sin il territori da la vischnanca da Poschiavo ed eventualmain er en l'Italia cunfinanta. Il triep cumpiglia per la fin da l'onn, suenter ch'in luf è vegnì sajettà, anc 5 lufs.

Triep dal Jatzhorn:

Al nord da Tavau Monstein, sin il territori da la vischnanca da Tavau, èsi vegnì cumprovà geneticamain il cumenzament da l'onn 2023, ch'ils dus lufs residents èn in pèr da lufs, il mastgel M244 e la femella F153. Ils 27 da fanadur 2023 ha la surveglianza da chatscha observà l'emprima giada 5 luffins. Uschia han ins pudì confermar in nov triep. Per la fin da l'onn vegni stimà, ch'il triep haja anc adina 7 lufs.

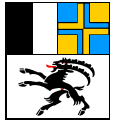
Triep dal Fuorn:

Ils 12 da settember 2023 han fotografias d'ina trapla fotografica dal territori dal Pass dal Fuorn confermà, che almain 4 luffins vivan sin il territori dal Pass dal Fuorn. Dapi passa 100 onns è quai l'emprima cumprova d'ina reproducziun en l'Engiadina ([communicaziun a las medias dals 13 da settember 2023](#)). Ils 24 da november 2023 han ins pudì registrar cun agid d'ina trapla fotografica tut en tut 10 lufs, probablamain 8 luffins e dus geniturs. Ultra da la femella F18 ch'è preschenta dapi l'onn 2016, èn vegnids cumprovads sin il territori il mastgel M312 sco er la femella F98. Sch'els èn ils geniturs da la reproducziun actuala, n'è anc betg confermà geneticamain. Il triep dumbra per la fin da l'onn almain 8 lufs.

Pèrs da lufs e lufs singuls:

Sin il territori da la vischnanca da **Clastra** èn vegnids observads almain 2 lufs durant ils mais da stad. Ultra dal mastgel M184, ch'è preschent dapi il 2021, han ins cumprovà geneticamain in ulteriur luf masculin, M307. Qua sa tracti probablamain d'in luf singul passant.

La fin d'avust 2023, circa 2 emnas suenter che la surveglianza da chatscha aveva sajettà F07, ha ina trapla fotografica registrà al **Calanda** dus lufs ch'eran ensemen en gir. Probablamain eran quai il mastgel M286 ensemen cun in ulteriur luf nunenconuschent ubain dus lufs dal triep da Calfeisen. Las analisas dal DNA duain stgaffir clerezza.

Al Pass Forcola en la **Mesolcina** han ins constatà regularmain la preschientscha d'almain 2 lufs cun traplas fotograficas. Er sch'i mancan cumprovas geneticas, vegni considerà sco pauc probabel, che quai èn lufs dal triep da Moesola u lufs dal chantun Tessin. Tenor infurmaziuns da las autoritads talianas vischinas saja pussaivel, ch'i sa tractia d'in triep cun reproducziun. Luffins n'hajan ins dentant betg pudì cumprovar. Ils lufs fan regularmain viadis sur ils cunfins en Svizra. Almain per il mument na pari dentant betg, ch'ils lufs arrivian fin il fund da la Val Mesolcina, mabain ch'els gïajan mo occasiunalmain a chatscha sin territori svizzer.

Sumegliantamain sa preschenta la situaziun sin il territori da l'oriund **triep da Morobbia**. Da la vart tessinaisa n'è la situaziun er betg clera. Cler èsi, ch'ils lufs ch'èn actualmain preschents al lieu n'èn betg pli ils lufs che han fundà il triep da Morobbia. Per il mument na pon ins betg discurre d'in triep che viva sin il territori. Cumprovas da pli che 2 lufs mancan numnadamain.

En il territori da las vals **Avras e Bregaglia** èn vegnids stgarpads plirs animals da niz, uschia ch'ins ha tramess provas dal DNA a l'Universitad da Losanna. Actualmain vegni supponì, ch'in luf singul vivia en la part sid da la Val d'Avras. Er en Bregaglia s'augmenta il dumber da las cumprovas da lufs. Actualmain n'èsi betg cler, sche las cumprovas derivan d'in luf singul u da plirs lufs d'in nov triep da la Valchiavenna. Il mument existan mo paucas cumprovas che pon gidar a sclerir la situaziun.

Er en l'**Engiadin'Ota** han ins pudì cumprovar pliras giadas geneticamain in mastgel, M339. Pervia da las pliras cumprovas vegn partì dal fatg, ch'i sa tracta d'in luf singul stabel. Per la fin da l'onn èn entradas pliras cumprovas per S-chanf e La Punt Chamues-ch, che presumeschan la preschientscha da 2 lufs stabels.

Pervia da la gronda dinamica ston vegnir supponidas ulteriuras furmaziuns da pèrs en il decurs dals mais d'enviern.

Perditas

Durant il quart quartal èn vegnidas eruidas 2 perditas da lufs.

Accidents da traffic

Ils 3 da november 2023 è in luf giuven (F197, nasch. 2023) dal triep dal Vorab vegnì tschiffà d'in auto e blessà mortalmain a Vuorz.

Ils 9 da december 2023 è in luf giuven feminin vegnì tschiffà d'in tren e blessà mortalmain tranter Ardez e Scuol. L'identificaziun genetica dal luf è anc pendent.

Sajettadas tenor l'[art. 8 LChP](#) (lufs malsauns e blessads) n'hai betg dà durant il quart quartal.

Sajettadas da regulaziun

Durant il quart quartal 2023 èn vegnids sajettads 15 lufs. En dus cas è stada necessaria ina tschertga posteriura da l'animal ch'ins aveva empruvà da sajettar. Dapli detagls davart las sajettadas pon ins leger en il «[Monitoring dal management dal luf December 2023](#)» (www.luf.gr.ch > Fegls d'infurmaziun, publicaziuns, projects > Publicaziuns).

Donns d'animals da niz tras lufs

Il quart quartal 2023 è vegnids registrads 4 animals da niz stgarpads (guardar tabella qua sutvart).

4 nursas/chaaras e 0 arments.*

1. quartal	nursas, chauras	lamas, alpacas	arments	equids	Total
morts	1	–	–	–	1
blessads	–	–	–	–	0

2. quartal	nursas, chauras	lamas, alpacas	arments	equids	Total
morts	37	–	–	–	37
blessads	7	–	–	–	7

3. quartal	nursas, chauras	lamas, alpacas	arments	equids	Total
morts	224	–	2	–	226
blessads	27	–	–	–	27

4. quartal	nursas, chauras	lamas, alpacas	arments	equids	Total
morts	5	–	–	–	5
blessads	0	–	–	–	0

* Las cifras pon variar, perquai che animals moran posteriuramain u vegnan chattads pli tard.

Total da cas cumprovads l'onn 2023

Animals da niz mazzads	Animals da niz blessads
267	34

Durant il quart quartal han ins chattà dus vadels ch'eran stgarpads fermamain da lufs. En tuts dus cas n'han ins betg pudì sclerir definitivamain, sch'ils vadels eran naschids morts u sch'il luf als aveva mazzà.

Durant il quart quartal 2023 è vegnidas annunziadas a l'Uffizi da chatscha e pestga (UCP) duas muntaneras da muvel grond cun cumportaments singulars.

Ils 15 da december 2023 han ins chattà sin il territori communal da Medel (Lucmagn) in chaun mort sin ina via da gaud en ina distanza da ca. 600 meters da las proximas chasas abitadas. Il chaun era mitschà la saira avant. Las infurmaziuns che la surveglianza da chatscha ha rimnà, cumprovan l'attatga d'in luf durant la notg. Sin ina trapla fotografica en vischinanza dal lieu da chat pon ins vesair in luf che vegn persequità da dus chauns urlants. L'incident è capità sin il territori da chatscha dal triep da Stagias, che vegn regulà l'atun 2023. Las analisis dal DNA mancan anc.

Lufs munids cun emetturs

L'ultim emettur da GPS dal mastgel dal triep da Valgronda, M116, na funcziuna betg pli dapi mez december. Ils motivs n'èn betg enconuschents. Eventualmain sa tracti d'in problem tecnic. Fraud po vegnir exclus, perquai ch'il mastgel è vegnì registrà d'ina trapla fotografica suenter l'interrupziun da l'emettur.

Rapport da l'analisa patologica da la femella F07 dal triep dal Calanda

Ils 14 d'avust 2023 ha la surveglianza da chatscha stuì sajettar la femella F07 dal triep dal Calanda, perquai ch'ella era malsauna e perquai ch'ella na fugiva betg pli dals umans. L'analisa patologica ha confermà il nausch stadi corporal da la luffa ed ha mussà ils motivs. La luffa aveva in tumor malign dal pulmun (adenocarcinom cun metastasas), che aveva infestà circa 75 pertschient dal pulmun.

Cun la controlla radiologica han ins plinavant cumprovà almain duas blessuras precedentas chaschunadas d'in projectil. D'ina vart han ins constatà ina blessura pli veglia d'in projectil cun tut en tut 7 ballins en plirs lieus da la vart sanestra dal corp. Da l'autra vart han ins pudì cumprovar stgaglias da metal pli veglias cun fragments d'in projectil en la chomma davant dretga. Questa blessura ha fatg nattas che han chaschunà la caratteristica da color vi da la chomma davant dretga da la luffa F07 dal triep dal Calanda. L'Uffizi da chatscha e pestga (UCP) ha fatg ina denunzia pervia da fraud tar la Polizia chantunala dal Grischun.

Eveniments speziels

Durant il quart quartal è vegnids observads sin il territori da chatscha dal triep dal Jatzhorn a Tavau plirs lufs en vischinanza da chasas abitas. Quai eran per gronda part lufs giuvens che cumenzan da quest temp a scuvrir autonomamain lur territori da chatscha e che vegnan quasi logicamain en contact cun personas, perquai ch'ils abitadis èn uschè sparpagliads.

La notg dals 29 sin ils 30 da november 2023 ha in luf stgarpà e maglià in animal da preda directamain sper ina chasa d'abitar a Valbella.

Link a [Reglas da cumportament cun il luf](http://www.luf.gr.ch). (www.luf.gr.ch > Fegls d'infurmaziun, publicaziuns, projects > Fegls d'infurmaziun).

Urs

Ils 14 d'october 2023 ha ina persuna privata chattà excrements d'in urs en la regiun dal Piz d'Arpiglias sin il territori communal da Zernez. Quai è la suletta cumprova d'in urs l'onn 2023.

Luf-tscherver

La gronda part da las cumprovas da lufs-tscherver ch'èn entradas durant il quart quartal 2023 derivan dal territori da derasaziun principal (Calanda, Surselva, Val Stussavgia, Mantogna, Muntogna da Schons e vischnanca da Valragn). Er il quart quartal èn entradas ulteriuras cumprovas da lufs-tscherver en l'Engiadina Bassa ed en la Bregaglia.

Ringstrasse 10 7001 Cuira
tel. 081 257 38 92 / fax 081 257 21 89
info@ajf.gr.ch www.ajf.gr.ch

Reproducziuns èn vegnidas confermadas l'onn 2023 en la Surselva, sin la Muntogna da Schons, en la Val Stussavgia ed en la regiun da Valragn.

Ils 3 da december 2023 è vegnì sajettà a Val S. Pieder in luf-tscherver giuven bandunà e zoppegiant. In'analisa patologica ha mussà ch'il luf-tscherver aveva rut la coissa.

Stgarpadas d'animals da niz tras il luf-tscherver n'han ins betg registrà durant l'onn chalendar 2023.

Schacal mellen

Durant il quart quartal n'èn entradas naginas cumprovas da schacals mellens. La suletta observaziun annunciada a Ziràn n'han ins betg pudì confermar.

Dapli infurmaziuns

Sin sia pagina d'internet porscha l'Uffizi da chatscha e pestga sut www.luf.gr.ch infurmaziuns davart ils animals da rapina gronds en il Grischun.

Ultra da quai cumpara sin la pagina d'internet mintga mais il «Monitoring dal management dal luf» cun las cifras las pli novas davart il luf en il chantun.

Il sistem d'infurmaziun dad SMS è vinavant en funcziun. Las comunicaziuns stattan a disposiziun a puras e purs, a la pastriglia, ad apiculturas ed apiculturs sco er a las autoritads communalas. Per l'annunzia èsi d'inoltrar il formular sut www.luf.gr.ch > Observaziuns > Servetsch d'infurmaziun dad SMS.

Infurmaziuns davart la situaziun dals animals da rapina gronds sin plaun naziunal chattais Vus sut KORA.ch.

Resultats genetics sco er cumprovas da lufs pli veglias pon vegnir consultads da la publicitad cun in retard da 90 dis sin la banca da datas online da la KORA sut www.koracenter.ch. Per questas consultaziuns èsi necessari da sa registrar sin la pagina. Pervia d'ina migraziun da la banca da datas, na vegnan las datas betg actualisadas ad interim.